

Några av den västerländska filosofins äldsta frågor handlar om kunskap.¹ Antika skeptiker argumenterade för att vår kunskap är mycket mer begränsad än vad man vid första anblicken kan tro. Platon analyserade i dialogen *Teaitetos* kunskap som sann, rättfärdigad tro, vilket innebär att en person S vet att p om och endast om (i) p är sant, (ii) S tror att p och (iii) S har goda skäl att tro att p . Denna analys, nedan kallad "den klassiska kunskapsanalysen", var den allmänt vedertagna i drygt 2000 år, ända tills Edmund Gettier 1963 i sin inte fullt tre sidor långa artikel "Is Justified True Belief Knowledge?" presenterade två exempel (s.k. "Gettierexempel") där våra intuitioner ger andra svar än denna analys. Gettier visade att den klassiska analysens tre villkor inte är *tillräckliga* för kunskap, eftersom de alla kan vara uppfyllda utan att vi (intuitivt vill påstå att vi) har kunskap. Ett alternativt förslag till kunskapsanalys, enligt vilket kunskap är sann tro som "spårar sanningen", gavs 1981 av Robert Nozick. I denna artikel redogör jag för Nozicks analys och för kritik av analysen som har framförts av Jan Hartman. Jag försvarar Nozicks analys från Hartmans kritik, och framför sedan egen kritik av analysen. Jag presenterar ett eget Gettierexempel som är problematiskt för Nozicks analys och framför sedan en eventuell lösning på problemet. Lösningen grundar sig på att våra intuitioner kring kunskapsbegreppet härstammar från faktiska fall, och att fiktiva exempel som är för långt ifrån dessa faktiska fall kanske inte bör räknas som motexempel mot en analys. Slutligen diskuterar jag vår möjlighet att inneha matematisk kunskap och religiös kunskap, givet Nozicks analys.

1. NOZICKS TREDJE OCH FJÄRDE VILLKOR.

Nozicks analys kräver av sann tro, för att den ska räknas som kunskap, att den spårar sanningen. Betrakta följande Gettierexempel, som härstammar

¹Jag avser här propositionell kunskap, dvs. att någon vet *att* någonting föreligger. Man kan också tala om "know how"-kunskap (att någon vet *hur man gör* någonting), men det är en annan fråga.

från Roderick Chisholm: Du står vid en äng och ser på ängen någonting som ser ut precis som ett får. Du tror således att det står ett får på ängen, men det är faktiskt så att det du ser inte är ett får, utan en ovanligt lurvig, vit hund som ser ut precis som ett får. Som av en slump står det dock ett får lite längre bort på ängen, gömt bakom en häck. Vet du då att det står ett får på ängen? Det är sant att det står ett får på ängen, du tror att det står ett får på ängen och du har goda skäl att tro att det står ett får på ängen – men utgör din trosföreställning verkligen kunskap? Nozick anser att det är kontraintuitivt att du skulle ha kunskap i ett sådant fall, och menar att det som gör att du inte har kunskap är att du hade trott att det stod ett får på ängen, även om det inte hade gjort det (dvs. även om fåret bakom häcken inte hade varit där). Han lägger därför till ett tredje nödvändigt villkor till den klassiska kunskapsanalysens två första:

- (1) p är sant
- (2) S tror att p
- (3) Om p inte vore sant, skulle S inte tro att p .

Det tredje villkoret är dock inte tillräckligt för att garantera att en sann trosföreställning spårar sanningen, eftersom det bara visar halva bilden. Man kan illustrera detta med följande exempel: Anta att du drömmer. Vet du då att du drömmer? Villkor (1) är uppfyllt (ty du drömmer), liksom villkor (2) (ty du tror att du drömmer) och (3) (ty om du inte drömde, hade du varit vaken, och då hade du inte trott att du drömde). Ändå verkar det inte som att du har kunskap, eftersom du lika gärna hade kunnat drömma något annat (t.ex. att du var vaken). Nozick löser detta genom att lägga till ytterligare ett villkor till analysen:

- (4) Om p vore sant, skulle S tro att p .

Vi ser att detta villkor inte är uppfyllt i exemplet där du drömmer att du drömmer, eftersom du lika gärna hade kunnat drömma att du var vaken, varpå du inte skulle ha trott att du drömde.

2. KONJUNKTIVER OCH MÖJLIGA VÄRLDAR

Jag har hittills väddat till den intuitiva förståelsen av (3) och (4). Man kan dock fråga sig vad de har för logisk struktur. Hur ska vi förstå ”Om p inte vore sant, skulle S inte tro att p ”? Eftersom p är sant i alla fall där S kan veta att p , uttrycker (3) i dessa fall ett s.k. ”kontrafaktiskt påstående”. Jonathan Dancy redogör för ett känt exempel på ett kontrafaktiskt påstående på följande sätt:

För att ta David Lewis exempel (D. Lewis 1973), ”om kängurur inte hade svansar, skulle de ramla omkull”; det är givetvis alltid sant att det är *möjligt* att de inte skulle ramla omkull – det är möjligt att de skulle ges kryckor av en tacksam och turistmedveten regering. Men detta påverkar inte det faktum att de skulle ramla omkull, för i världar mest lika vår ramslar svanslösa kängurur omkull och ges inte kryckor. (Dancy, 1985, s. 42, min övers.)

Detta illustrerar hur ett kontrafaktiskt påstående ska förstås. Det är sant att kängurur har svansar, och att de använder dem för att hålla balansen. Det är vidare sant att kängurur skulle ramla omkull om de inte hade några svansar. Det är givetvis logiskt möjligt att de inte skulle göra det, men det som ligger närmast till hands om de inte hade haft svansar är faktiskt att de skulle ramla omkull, och det är det som ligger närmast till hands som är relevant för sanningsvärdet hos (3) och (4). (4) är inget kontrafaktiskt påstående, eftersom dess förled, p , är sant, men det är en konjunktiv konditional (Nozick använder termen ”subjunctive conditional”), vilket även (3) är.

Ett sätt att förstå konjunktiver (”subjunctives”) är i termer av möjliga världar (även om Nozick poängterar att hans analys inte är beroende av att man definierar (3) och (4) utifrån möjliga världar). Låt oss kalla en möjlig värld där p är sant för en ” p -värld”. Man kan då säga att satsen ”Om p vore sant, skulle q vara sant” (som vi kan skriva ” $p \rightarrow_s q$ ”) är sann om och endast om q är sant i alla p -världar i det närmaste p -bandet. ”Det närmaste p -bandet”, som utgörs av de p -världar som är närmast den faktiska världen, kan man sedan definiera på följande sätt: en värld v ligger i det närmaste p -bandet om och endast om p är sant i v och det inte finns några världar v_1 och v_2 sådana att p är sant i v_1 och falskt i v_2 , v_2 ligger närmare den faktiska världen än v och v_1 ligger minst lika nära den faktiska världen som v_2 . Att en värld ligger närmare den faktiska världen än en annan får här förstås intuitivt.

Nozick diskuterar andra eventuella definitioner av sanningsvillkoret för konjunktiver. Han utreder bland annat möjligheten att det närmaste p -bandet ska innehålla alla p -världar som sträcker sig ut till den första *icke- p* -värld som inte har en motsvarande p -värld på samma avstånd från den faktiska världen. Givet att man gör denna förändring, dyker frågan upp om q verkligen måste gälla i alla världar i hela det närmaste p -bandet. Det kanske borde räcka med att q är sant en bit ut i p -bandet. Hur långt ut q måste gälla skriver inte Nozick, men han menar att man kanske skulle kräva att q ska vara sant minst en viss bit ut i det närmaste p -bandet. Att Nozick inte kan ge något precist svar i frågan om hur man ska tolka (3) och (4) utifrån möjliga världar är problematiskt.

3. PROBLEMATISKA EXEMPEL

Jan Hartman diskuterar Nozicks kunskapsanalys (som han kallar för ”den konditionala analysen”) och tar upp ett exempel som han menar visar att analysen är felaktig:

Jag tittar på en penna, vänder bort huvudet och formar trosföreställningen att där finns en penna *nu*. Detta är ett fall av kunskap. Men enligt den konditionala analysen är det inte kunskap, eftersom jag hade haft trosföreställningen även om pennan försvunnit. (Hartman, 1998, s. 57)

Hartman anser alltså att (3) inte är uppfyllt. Han menar att om det vore falskt att pennan låg kvar, hade jag ändå trott att den var kvar. Det finns uppenbarligen möjliga världar där pennan är borta men jag ändå tror att den är kvar. Pennan skulle kunna ha ljudlöst gått upp i rök, varvid jag ändå hade trott att den var kvar. Det som ligger närmast till hands om pennan inte är kvar är väl dock att pennan har rullat iväg och ramlat ner på golvet (om den låg på ett bord), varpå jag skulle ha hört detta och inte trott att pennan låg kvar. Givetvis gäller detta inte om jag vore döv eller omgiven av ficktjuvar som kunde ta pennan ljudlöst, men om något av detta förelåg, skulle jag inte vilja påstå att jag hade kunskap om att pennan låg på bordet, eftersom den, så vitt jag hade vetat, lika gärna hade kunnat vara borta. Om det som Hartman vill beskriva är en situation där kunskapssubjektet har god hörsel och är ensam i ett rum, verkar trosföreställningen utgöra kunskap enligt Nozicks analys. Alla villkoren tycks vara uppfyllda, även det tredje villkoret. Det måste nämligen inte vara sant i alla möjliga världar där pennan är borta att jag tror att den är det, utan det räcker med att det är sant i de världar som är närmast den faktiska världen, och dessa är, i det fall jag beskriver (i enlighet med hur jag tolkar Hartmans exempel), världar där pennan har ramlat ner på golvet och jag har hört det. Hartman tar upp ytterligare ett exempel där han menar att Nozicks kunskapsanalys ger fel svar:

Anta att S:s hjärna är kopplad till en dator som står i ett annat rum. Anta vidare, att det bord som datorn är placerad vid rasar samman, och datorn faller i golvet och förstörs. Men samtidigt som den förstörs, skickar den iväg signaler till S:s hjärna. Av en ren tillfällighet orsakar den då trosföreställningen att bordet datorn står på har rasat.

I detta fall har vi åter introducerat tillfälligheter, och det bör därför inte vara frågan om kunskap. Men samtidigt är Nozicks villkor uppfyllda. Jag [här menar Hartman förmodligen ”S”] har den sanna trosföreställningen att bordet rasat; om bordet inte rasat, så hade jag inte haft trosföreställningen; och det var det faktum att bordet rasade som låg bakom att jag fick trosföreställningen. (Hartman, 1998, s. 57)

Med de orden avslutar Hartman sitt avsnitt om Nozicks kunskapsanalys. Jag skulle inte vilja påstå att analysen därmed är motbevisad, eftersom jag har gjort en annan tolkning av Nozicks analys än vad Hartman verkar ha gjort. Det fjärde villkoret säger, enligt min tolkning, inte att det faktum att p ska orsaka trosföreställningen att p . Det fjärde villkoret är liksom det tredje en konjunktiv konditional, och dess sanningsvärde har diskuterats ovan. Det fjärde villkoret är alltså *inte* uppfyllt i detta fall, eftersom det ligger väldigt nära till hands att om bordet hade rasat, hade datorn inte skickat iväg signaler som orsakat att S trott att bordet hade rasat – det är troligt att den hade skickat iväg helt andra signaler eller inga signaler alls. Även i detta fall ger Nozicks analys alltså samma svar som Hartmans intuitioner ger: S saknar kunskap om att bordet har rasat.

Ett problematiskt exempel för Nozicks analys, som är mitt eget, är följande: Anta att jag vet att två siamesiska tvillingar, X och Y, är i mitt rum och att de sitter ihop på ett sådant sätt att de inte kan opereras isär. Jag har mycket goda skäl att tro att X äger en Ford, och därför tror jag att någon i mitt rum äger en Ford. Anta att X inte äger någon Ford, men att Y äger fyra stycken (ty hon har varit en Fordfantast sedan hon var liten). Vet jag då att någon i mitt rum äger en Ford? Villkor (1) och (2) är uppfyllda, ty jag har en sann trosföreställning. Om det inte hade varit så att någon i mitt rum ägde en Ford, hade det varit för att Y inte längre var i rummet (för detta ligger närmare till hands än att Y inte äger någon Ford), men då hade inte heller X varit i rummet (ty de sitter ihop), varmed jag inte hade trott att någon i mitt rum äger en Ford. Alltså är (3) uppfyllt. Om det vore så att någon i mitt rum äger en Ford, hade det varit för att Y var i rummet, men då hade också X varit i rummet, och jag hade trott att någon i mitt rum äger en Ford. Alltså är (4) uppfyllt. Enligt Nozicks kunskapsanalys har jag därmed kunskap om att någon i mitt rum äger en Ford, eftersom min sanna trosföreställning spårar sanningen. Men har jag verkligen kunskap? Det verkar inte finnas något enkelt sätt att försvara Nozicks analys från detta exempel genom att hävda att något av villkoren inte är uppfyllt. ”Men”, säger kritikern, ”kan man inte säga att (4) inte är uppfyllt, eftersom du hade kunnat fråga X om X äger en Ford?”. Som svar på detta kan man modifiera exemplet så att jag står utanför mitt rum och tittar in genom det icke öppningsbara fönstret, så att jag varken kan fråga X eller kan höra vad de säger där inne. Då är (4) uppfyllt. Det verkar helt enkelt som att min sanna trosföreställning spårar sanningen, men att jag inte vet varför jag vet. Jag tycks veta, givet Nozicks analys, att någon i mitt rum äger en Ford, men jag vet inte i kraft av vad min trosföreställning är sann.

Enligt Nozicks analys kan jag inte erhålla kunskap om att någon i mitt rum äger en Ford genom att sluta mig till det från att X äger en Ford. Det

är nämligen ett nödvändigt villkor att p är sant för att man ska kunna få kunskap om att q genom slutledning från att p och att p implicerar q (Nozick, 1981, s. 231). Nozick diskuterar när kunskap överförs genom logisk härledning, eftersom hans analys innebär att kunskap inte är sluten under känd logisk implikation (se Nozick, 1981, s. 204-211). Att jag inte kan veta att någon i mitt rum äger en Ford genom logisk härledning från att X äger en Ford, innebär dock inte att jag inte vet att någon i mitt rum äger en Ford, eftersom min sanna trosföreställning att någon i mitt rum äger en Ford spårar sanningen (uppfyller (3) och (4)). Nozick diskuterar alltså inte slutledningar som ett sätt att begränsa vår kunskap, utan som ett sätt att utvidga den. Även om Nozick inte tar upp det, skulle man kunna föreslå ett femte villkor som säger att inga slutledningar från falska premisser får ligga till grund för kunskapssubjektets trosföreställning, om hon ska ha kunskap. Då skulle kanske detta exempel försvagas, om man anser att min trosföreställning grundar sig på en slutledning. Ett sådant villkor riskerar dock att göra villkoren för starka, och därför måste detta alternativ utredas närmare (vilket jag inte har möjlighet att göra i denna artikel). (Se Mazoué, 1985, för vidare diskussion om kunskap genom slutledningar givet Nozicks analys.)

Mitt exempel med de siamesiska tvillingarna utgör ett problem för Nozicks kunskapsanalys. Även om mina intuitioner inte är solklara, känns det lite märkligt att säga att min trosföreställning i detta fall utgör kunskap. Betyder detta att Nozicks analys är motbevisad, eftersom den ger ett svar som inte helt stämmer överens med våra intuitioner? Jag är beredd att argumentera för att det inte betyder det. Situationen är ganska ovanlig (jag har, vad jag vet, inte råkat ut för någonting sådant), och det tycks mig osannolikt att någonting liknande kommer att inträffa inom en snar framtid. Vår intuitiva förståelse för ordet "kunskap" har formats i de faktiska fall där vi har hört folk använda det. (Om vi hade lärt oss ordets betydelse genom en definition som var allmänt accepterad, hade denna diskussion inte behövts, eller i alla fall inte förts.) Men kan vi verkligen lita på denna intuition i fall som inte liknar dem varifrån intuitionen härstammar? Saknar inte situationerna koppling till ordet "kunskap" om de saknar koppling till de situationer där kunskapsbegreppet har formats?² Kanske ska vi lyssna till våra intuitioner i de fall

²Även om man svarar "ja" på denna fråga, kan man anse att resonemanget inte visar någonting, genom att hävda att varje situation (såväl faktisk som hypotetisk) har *någonting* gemensamt med de situationer där vi eller någon annan har använt ordet "kunskap". Som svar på detta kan man säga att vissa situationer kanske har *mer* gemensamt än andra med de situationer där man har lärt sig begreppet, varmed de intuitioner man har i dessa fall bör väga tyngre när man bedömer hur väl en teori stämmer överens med våra intuitioner.

som liknar dem vi har upplevt, och finna en kunskapsanalys som stämmer väl överens med våra intuitioner i dessa fall. Sedan kan vi låta trosföreställningarna i vissa ”ovanliga” (eller ”overkliga”) fall klassificeras som kunskap eller inte kunskap utifrån den erhållna analysen. Då kvarstår eventuellt vissa fall som oklara, vilket är fallet med Nozicks analys eftersom man måste beskriva hela den faktiska världen för att säkert kunna säga vilka konjunktiver som håller, men detta är väl i överensstämmelse med våra intuitioner? (Detta resonemang har likheter med Hares diskussion i *Moral Thinking* (1981) om intuitioners tillämpbarhet på den kritiska nivån.)

Om det ovan förda resonemanget är rimligt, kanske Nozicks analys klarar sig undan mitt exempel med de siamesiska tvillingarna. Mot att resonemanget skulle vara rimligt kan man säga att vi kanske har abstraherat ett kunskapsbegrepp ur de faktiska fallen som sedan är tillämpbart på alla fall. Detta skulle antyda att vi inte bara dömer ett hypotetiskt fall efter likhet med de fall vi har upplevt, utan faktiskt har en intuitiv förståelse för ett antal nödvändiga och tillräckliga villkor för kunskap. Jag finner det osannolikt att vi alla skulle ha en intuitiv förståelse för kunskap i termer av *samma* nödvändiga och tillräckliga villkor, för då hade det inte tagit så här lång tid (över 2000 år) att avgöra vilka de är. Om vi hade haft förståelse i termer av *olika* nödvändiga och tillräckliga villkor, hade vi när vi argumenterade bara behövt presentera villkoren; vi hade inte behövt presentera några motexempel i form av tillämpade fall där de ger orimliga svar. Om vi har olika intuitioner är det svårt att komma fram till vem som ska ändra sin uppfattning, till vem som ”har fel”. Man får kanske i så fall ge pragmatiska argument för varför den ena uppsättningen villkor bör antas framför den andra (vilket man kanske bör göra även om alla har samma intuitioner). Som ett sista argument för att Nozicks analys eventuellt klarar sig från exemplet, vill jag påpeka att åtminstone mina intuitioner inte är tillräckligt starka och klara i detta fall för att jag ska kunna avfärda analysen på grund av det.

4. NOZICKS METODVILLKOR

Villkoren (1)–(4) behöver utvecklas, eftersom det finns fall då de inte fungerar. Ett sådant fall som tas upp av Nozick rör en mormor som ser att hennes barnbarn är friskt när det kommer på besök. Vet hon att barnbarnet är friskt? Anta att barnbarnet, om det vore sjukt, inte skulle komma på besök, och att någon i mormoderns omgivning då skulle säga till henne att barnbarnet var friskt, för att bespara henne plågorna som hon hade fått av vetskapen om sjukdomen. Då skulle hon alltså tro att barnbarnet var friskt, även om det vore sjukt. Därmed är villkor (3) inte

uppfyllt, varpå mormodern enligt (1)–(4) saknar kunskap om att hennes barnbarn är friskt. Men det är uppenbart att hon vet att barnbarnet är friskt när hon nu faktiskt ser det! Nozick löser detta och liknande fall med att modifiera villkoren så att de tar hänsyn till vilken metod som används för att erhålla trosföreställningen. Han ställer upp följande fyra villkor för att S ska veta att p :

- (1*) p är sant
- (2*) S tror, via metod (eller sätt att komma att tro) M, att p
- (3*) Om p inte vore sant och S skulle använda M för att komma till en trosföreställning huruvida p (eller ej), så skulle S inte tro, via M, att p
- (4*) Om p vore sant och S skulle använda M för att komma till en trosföreställning huruvida p (eller ej), så skulle S tro, via M, att p (Nozick, 1981, s. 179, min övers.)

Enligt denna analys har mormodern kunskap om att barnbarnet är friskt, eftersom hon, om barnbarnet vore sjukt och hon skulle använda metoden att se efter, inte skulle tro att barnbarnet är friskt. Alltså är villkor (3*) uppfyllt. Även villkoren (1*), (2*) och (4*) är uppfyllda i mormoderns fall, vilket innebär att hon har kunskap enligt Nozicks analys.

I de fall där kunskapssubjektet använder flera metoder för att komma fram till sin trosföreställning ska vi enligt Nozick avgöra med avseende på den metod som väger tyngst (den metod som kunskapssubjektet har starkast tilltro till). Vidare resonerar Nozick på följande sätt kring när man ska använda de metodrelativa villkoren respektive (1)–(4):³

Trots att det ibland kommer vara nödvändigt att vara explicit om den metod via vilken någon tror något, kommer det ofta inte att orsaka någon förvirring att utelämnat allt tal om metod. Vidare spelar vissa påståenden en central roll i våra fortgående aktiviteter, eller i vår världsbild eller det ramverk inom vilket vi testat andra påståenden, till exempel, ”jag har två händer”, ”världen har redan existerat i många år”; det är missvisande att tänka sig att vår tro på dem tillkommer via någon utstuderad metod eller några utstuderade metoder. [...] Så rotade är dessa påståenden i våra andra trosföreställningar och aktiviteter, och så rotar de dem, att vår tro eller vårt accepterande av dem (för nästan alla syften) bäst representeras skiljt från varje speciell metod. När vi beaktar vår kunskap om dem må vi återgå till de tidigare enklare konjunktiverna [...]. (Nozick, 1981, s. 185, min övers.)

³Jag kommer för enkelhets skull att resonera utifrån (1)–(4) i stället för (1*)–(4*) i de fall där det inte orsakar någon förvirring att utelämnat allt tal om metod.

5. KUNSKAP INOM OLIKA OMRÅDEN

Det finns många kunskapsanalyser som inte tillåter kunskap om framtiden, historien eller matematiken. Detta är dock inte fallet med Nozicks analys. Kunskap inom dessa områden är möjlig, och om en sann trosföreställning utgör kunskap eller inte enligt analysen beror på om trosföreställningen spårar sanningen, dvs. på om (3) och (4) uppfylls. Man bör dock observera att det tredje villkoret inte har någon tillämpning när det handlar om sådant som är nödvändigt sant, vilket t.ex. sanna matematiska påståenden brukar anses vara. Nozick föreslår därför att vi för matematisk kunskap stryker det tredje villkoret, och bara har kvar de andra tre. Ett annat alternativ vore att definiera " $p \rightarrow_s q$ " på så vis att konjunktiven är sann om det som står i förledet är nödvändigt falskt.

Även det fjärde villkoret medför komplikationer när det gäller matematisk kunskap. Förledet i det fjärde villkoret är nödvändigt sant, och det finns möjliga världar där kunskapssubjektet misstar sig (även om " p " står för " $2 + 2 = 4$ "). Enligt den möjliga världar-förklaring av sanningsvillkoret för konjunktiver som enbart kräver att q ska vara sant en viss bit ut i p -bandet för att " $p \rightarrow_s q$ " ska vara sann, kan dock (4) vara uppfyllt ändå, om de möjliga världar då kunskapssubjektet misstar sig är tillräckligt avlägsna. (För vidare diskussion om matematisk kunskap, se Nozick, 1981, s. 186–187.)

Jag ska här diskutera om religiös kunskap är möjlig givet Nozicks analys. Anta att vi frågar oss: Kan man veta att Gud (läs: den kristne guden) finns? ("Kan man veta att Gud finns?" ska här förstås som "Är det möjligt att någon vet att Gud finns, om han finns?"). Om Gud inte finns, kan givetvis ingen veta att han finns. Det "kan" som förekommer i dessa frågor ska alltså förstås på detta sätt, vilket givetvis inte bara gäller för detta exempel, utan även för andra exempel i artikeln.) Angående religiös kunskap kan vi misstänka att det är relevant vilken metod den troende har använt sig av för att få sin trosföreställning. Låt oss därför undersöka om (1*)–(4*) kan uppfyllas av en person som tror på den kristne guden. Anta att den troende (som vi kan kalla för "S") har kommit att tro på Gud via metoden att ha läst Bibeln. Anta även att Gud finns. Då är (1*) och (2*) uppfyllda. (3*) får här formen "Om Gud inte hade funnits, och S skulle läsa Bibeln för att komma fram till en trosföreställning huruvida Gud finns (eller ej), så skulle S inte tro att Gud fanns". Är detta sant? Om förledet vore sant, dvs. om Gud inte hade funnits och S hade läst Bibeln för att komma fram till en trosföreställning, hade ju Bibeln ändå funnits (fastän den då hade skrivits av människor som inte haft någon kontakt med Gud), och då hade S ändå trott att Gud fanns. Därmed är villkor (3*) inte uppfyllt, och S saknar kunskap om att Gud finns. Anledningen till att denna typ av religiös tro inte kan utgöra kunskap är att metoden att

läsa Bibeln (liksom metoden att höra något i kyrkan och metoden att få en religiös uppenbarelse) hade gett samma resultat även om Bibeln (eller kyrkan eller uppenbarelsen) inte hade haft någon koppling till Gud.

LITTERATUR

- Dancy, J. 1985. *An Introduction to Contemporary Epistemology*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Gettier, E. 1963. "Is Justified True Belief Knowledge?". *Analysis*, 23(6), 121–123.
- Hare, R. M. 1981. *Moral Thinking: Its Levels, Method, and Point*. Oxford: Oxford University Press. Sv. övers. *Moraliskt tänkande: Dess nivåer, metod och syfte*. Stockholm: Thales, 1994.
- Hartman, J. 1998. *Vetenskapligt tänkande: Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Mazoué, J. G. 1985. "Nozick on Inferential Knowledge". *Philosophical Quarterly*, 35 (139), 191–193.
- Nozick, R. 1981. *Philosophical Explanations*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.